

Алиева К.

**КЫРГЫЗСТАНДАГЫ БАЛДАР БАКЧАЛАРЫНЫН ИШТЕРИН
ЖАНДАНДЫРУУНУН АКТУАЛДУУ ПРОБЛЕМАЛАРЫ**

Алиева К.

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ В ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДЕТСКИХ САДОВ В
КЫРГЫЗСТАНЕ**

К. Alieva

**ACTUAL PROBLEMS OF REVIVAL OF KINDERGARTENS ACTIVITIES IN THE
KYRGYZ REPUBLIC**

В этой статье говорится о положении детских садов в Кыргызстане и в частности в Ошской области, а также о путях решения проблем связанных с этим.

This article is about kindergarten in Kyrgyzstan and Osh region in the field of their problems and to solve them.

«Ар бир улуттун келечеги өз балдарына жасаган мамилесине жараша болот», - деген элде эн сонун сөз бар. Андай болсо, биз кыргыздар балдарыбызга кандай мамиле жасап жатабыз? Алардын мектепке чейинки бактылуу балалык курагында татыктуу билим алуусунун шартын түзүп берип жатабызбы? Аларды ушул куракта алып калар руханий азык менен камсыз кылып жатабызбы? «Ооба» дээрден мурда ойлонуп алалы...

Мектепке чейинки курак - инсанды тарбиялоо жана өнүктүрүүнүн негизги этабы болуп саналат, анткени көп жылдык изилдөөлөр көрсөткөндөй адам баласы өмүр бою өздөштүрө албаган нерселерди мына ушул курактагы балдар тез жана өтө күчтүү сезимталдык менен кабыл алышат (1,27). Бүгүнкү күндө Кыргызстанда коомдук өнүгүүнүн бир тармагын түзгөн окуу-тарбия иштери оор абалды баштан кечирүүдө. Заманыбыздын алдыңкы окумуштуулары менен саясатчылары коомдук өнүгүүнүн системасын, механизмдерин жана структураларын иштеп чыгышууда, анткени бүгүнкү күн коомдук өнүгүүнү моделдештирүүнү талап кышууда. Бул багытта билим берүү жаатында келечек ээлерин калыптандыруу процесстери да жүрүү керек. Жогорудагы проблемаларды чечүүнүн дагы бир оңтойлуу жолу болуп - бул балдар бакчаларынын иштерин жандандыруу болуп саналат. Билим берүү системасынын алгачкы милдеттерин чечүүчү мектепке чейинки мекемелердин, б.а. балдар бакчаларынын саны учурда кескин азайып кетти, ал эми бакчага болгон муктаждыктар болсо күн санап өсүүдө. Мектепке чейинки балдарга таалим-тарбия беруу иши балдар яслилеринде жана балдар бакчаларында ишке ашат. Балдар яслиге бир жарым жаштан, ал эми балдар бакчаларына уч жаштан кабыл алынат. Балдар мектепке чейинки мекемелерде 6-7 жашка чейин болушат.

Мектепке чейинки мекемелердин функциялары:

1. Балдардын ден соолугун, саламатчылыгын коргоо, бекемдөө жана чыңдоо.

2. Эмгектик билгичтиктин элементтерин, эстетикалык табитти өстүрүү, улуттук маданиятты үйрөтүү жана калыптандыруу.

3. Жаратылышты, Ата-Мекенди сүйүү сезимине тарбиялоо.

4. Окуу ишине болгон кызыгуусун арттырып, мектепке даярдоо.

5. Балдарды жеткилен туура өстүрүп тарбиялоо үчүн ата-энелерге педагогикалык кеңеш берүү, алар менен бирдикте иш алып баруу.

6. Баланын өсүп-өнүгүшүндөгү айрым өксүктөрдү коррекциялоо. (5, 35-37)

Эгерде бала өз керектөөсүнөн башка эч нерсе жөнүндө ойлобой, оюн менен гана алаксып, ойногусу эле келе берсе, анда ал чыныгы балалыктын койнунда, доорунда жүрөт. (7,43) Анткени мектепке чейинки мезгилдеги негизги ишмердүүлүк болуп - оюн эсептелет. Оюн аркылуу баланын фантазиясы менен элестөөсү өнүгөт. Оюн - бул эркиндиктин иммунитетти. Бала оюн аркылуу активдүү өнүгүү менен катар керектүү турмуштук процесстерге ээ болот. Бардык эле ата-энелер балдары үчүн жаш өзгөчөлүктөрүнө мүнөздүү болгон оюндардын тизмегин биле беришпейт, кээ бирөөлөрүнүн убактылары да жок. Ал эми мектепке чейинки мекемелерде окуу планына ылайык окуу- тарбия иштери оюн формасын камтуу менен өткөрүлөт. Демек, балдар улуулардын камкордугу менен мээримине муктаж.

Учурда Кыргызстандын мектепке чейинки билим берүү системасы өзгөчө көңүл бурууну талап кылууда. Эгерде Республикада 1991- жылы 1604 балдар бакчасы болуп, анда 144 мин 700 бала таалим-тарбия алса, азыр алардын 416сы гана иштейт өлкөдө жумушсуздуктун кескин көбөйүшү завод менен фабрикалардын, мамлекеттик жана коллективдүү айыл чарба субъектилеринин иштебей калышы мектепке чейинки мекемелерди төрт эсе кыскартууга алып келди. Каражаты жетиштүү жана балдардын келечегин ойлогон кээ бир ишкер мырзаларыбыз менчик балдар бакчаларын курушууда, бирок андай жеке менчик балдар бакчаларын уюштуруу өтө жай темп менен өнүгүүдө. Алсак, Республика боюнча алты гана менчик балдар бакчасы бар. Аларда болгону 435 гана бала тарбияланышат (2,75).

Ал эми жалпы Ош шаары боюнча учурда 28 гана балдар бакчасы бар. Бул цифра былтыркы окуу жылында деле ушуну түзгөн, бирок андагы тарбиялануучулардын саны жылдан жылга өсүүдө. Алсак, 2006-2007-окуу жылында жалпы тарбиялануучулардын саны шаар боюнча 5152 баланы түзсө, 2007-2008-окуу жылында 6152 бала болуп, туптуура 1000 балага ашыкча болгон. Быйылкы 2009-2010- окуу жылында

болсо ошол эле сандуу бакчада 7079 бала тарбияланууда. б.а. жылдан жылга тарбиялануучулардын катары кенейгендиги керунуп турат. Акыркы уч жылдан бери балдар бакчасындагы балдардын саны кескин көбөйгөндүктөн эки кабаттуу (двухярусный) керебеттерге жаткырууга туура келүүдө. Президентибиз К.Бакиевдин тапшырмасы менен Кыргызстандын баардык аймактарында, айрыкча тоолуу жерлерде ашар жолу менен болсо да 100 балдар бакчасын куруу былтыркы окуу жылында пландаштырылган. Аталган тапшырманын жыйынтыгы жакшы натыйжа бербеди. Учурда Союз мезгилиндеги кароосуз калган балдар бакчасын калыбына келтирүү же болбосо район менен шаарларда, керек болсо чоң шаарлардын ар бир кичи шаарчаларына балдар бакчаларынын зарылдыгын заман өзү талап кылууда. Ал үчүн бул маселени чечүүгө кудурети жеткен, балдар тагдыры кайдыгер калтырбаган атуулдар керек таасирдүү далилдер менен бакчаны курууга өкмөттөн каражат бөлдүрүп, эң негизги чечилүүчү пландардын катарына ошол проблеманын кошулуусу керек. Бул болсо бүгүнкү күндөгү эң орчундуу маселелердин бири бойдон калууда. Мектепке чейинки мекемелерде балдардын билим алуусун колго алуу - учурдун курч маселелеринин бири. Кыргыз Республикасынын билим берүү мыйзамында минтип жазылган:

«Күн өткөн сайын уламдан-улам өзүндө рухий байлыкты, моралдык тазалыкты жана дене тулкусунун мыктылыгын гармониялуу түрдө айкалыштырган жаны адамдарды тарбиялоо мүмкүнчүлүгү барган сайын арта берет» (3,10-12).

Балдар бакчасы - билим берүүнүн алгачкы ячейкасы. Ар тараптан өнүккөн инсанды окутуп, тарбиялоо милдеттеринин алгачкы бөлүгүн чечүүнү иш жүзүнө ашырат, андай болгон учурда билим берүүнүн кандайдыр бир бутагы жардамга муктаждыгы байкалып турат, - анткени толук кандуу ар тараптан енуукаан инсандын тарбияланышында билим берүү бутактары өз милдеттерин этап-этабы менен ишке ашыруусу керек.

Балдар бакчасында иштеген адис мугалим эмес, тарбиячы деп аталат. Бул экөө бирдей маанини билдирген синоним сөздөр, ошондой болсо да мектеп менен балдар бакчасында окуу-тарбия иштери балдардын жаш өзгөчөлүктөрүнө жараша ар түрдүүчө жүргүзүлөт. Мектепте бала 3-4 саат, ашып кетсе 5 саат мугалимдин колунда болот, ал эми балдар бакчасында мурда белгилеп кеткендей баланын эрте мененден кечке чейинки тарбия иши менен тарбиячы алектенет, демек балдар бакчасында тарбия ишине б.а. баланын инсан катары туура калыптанышына көбүрөөк көңүл бөлүнөт. Балдар бакчасынын тарбиячыларын ОшМУнун педагогика жана искусство факультети да жыл сайын кошумча адистик катары окутуп, даярдап чыгарчу. Тилекке каршы быйылкы окуу жылында бул маселе чечилбеген боюнча калды. Замандын оош кыйыштыгы болбогондо мектепке чейинки адистик ОшМУда бир факультет болуп, жыл сайын жогорку билимдуу балдар бакчаларынын тарбиячылары даярдалуучу. Бүгүнкү күндө балдар бакчаларында атайын билими бар адистер жетишпейт. Бул жетишсиздикти көбүнчө башталгыч билим берүү адистигин

бүтүргөн кесип ээлери чечип калууда. Мектеп менен балдар бакчасынын окутуп, тарбиялоодогу максаттары айрым белуктеру тарабынан окшошкону менен эки системада эки түрдүү иш чара жүргүзүлөт, тереңдетип айтпаганда да алардын сабактарга жазылуучу пландары, сабактын түрлөрү, балдардын жаш өзгөчөлүгү б.а. спецификасы бир аз башкачараак. Кыргызда бир сонун макал бар: «Чымчыкты сойсо да касап сойсун». (3,16) Ошонусу сыңарындай ким болсо да болочок чырпыгынын келечекте эч залакасыз чынар болуп жетилишин каалайт. Бүгүнкү күндө жашыруун эмес көпчүлүк ата- энелер акча табуунун айланын издеп ар кайсы жерлерде жүрүшөт, ал эми мектепке жашы жете элек баласынын камын көрүүчү балдар бакчасы аз же жокко эсе болсо, анда да ал жерде окуу-тарбия ишинин сапаты төмөн болсо, анда келечек ээлери кантип кам көрүп жатабыз? Мына ушундай ой бала деп соккон ар бирибиздин жүрөгүбүздө болушу керек, же убагында мамлекеттик катчы болуп турганда А.Мадумаров айткандай: «Бүгүнкү Кыргызстандын келечеги кабыргасы ката элек баланын кара курсак камында сүйрөгөн арабасынын үстүндө жатабы?» (4,4). Билимге болгон жаштардын кызыгуусу күндөн күнгө начарлоодо, мунун түпкү себебин да балдар бакчасынын маселесин чечүү менен да байланыштыруубуз керек, анткени баладагы баео сезим мектепке чейинки куракта уккан жомоктору, аткарган ролдору, дүйнөнү таануудагы калыптанган өз алдынча мыкты сапаттары менен түбөлүктүү ишенимге айланат.

«Өнүктүрүү- бул коомдун милдети, бул маселе билим берүү ишин жакшыртуу аркылуу да чечилет». (6,2) Эгемендүү Кыргызстандын келечеги социалдык милдеттердин эң негизгиси деп эсептелген мектепке чейинки мекемелердеги билим берүүнү өркүндөтүүдөн турат. Бүгүнкү турмуштун оош кыйыш учуру бардык билим берүү мекемелериндеги иш мазмунун туп тамырынан бери езгертууге б.а. улуттук билим тарбия процессине кебуреек көңүл бурууну талап кылууда. Ошол себептен да Президентибиз К.Бакиев «Билим Берүүнүн Улуттук Долбоорун сунуштоо менен балдар бакчаларындагы окуу- тарбия иштерин жакшыртуу, балдардагы улуттук алгачкы түшүнүктөрдү калыптандыруу маселесин көтөрүүдө.

Демек, келечек ээлери болгон мектепке чейинки балдардын келечегине кам керүү төмөндөгүдөй милдеттерди чечүүнү талап кылууда:

1. мүмкүн болушунча балдар бакчаларынын катарын көбөйтүү, анкени учурда Кыргызстанда мектепке чейинки жаштагы балдардын 13 пайызы гана бакчага бара тургандыгы маалым, бул болсо ар бири-бизди ойго сала турган төмөн көрсөткүч;
2. бардык мектеп жашына чейинки балдарды милдеттүү түрдө балдар бакчасына тартуу;
3. ЖОЖдордо мектепке чейинки мекемелердин тарбиячыларын даярдап чыгарууну колго алуу;
4. бакчадагы абалды жакшыртуу менен көзөмөлгө алып туруу - бүгүнкү бийлик башында тургандар менен катар коомчулуктун да милдети десек жаңылышпайбыз. Эң кичинекей келечек ээлеринин сабатсыздыгын жоюуга, аны тарбиялоого астейдил көңүл бурбаган элдин келечеги жок экендигин эсибизден чыгарбообуз керек.

Адабияттар:

1. Т.Максутов, А.Мырсабеков «Улуттук педагогиканын негиздери» Ош - 1996-ж.
2. Сервет Өздемир - Х.Ибрахим Ялык «Мугалимдик кесипке киришүү» Бишкек - 2002-ж.
3. Бекембай Апыш «Тарбия назарияты» Ош 1996-ж.
4. «Кыргыз туусу» гезити, Б., октябрь, 2006-ж.
5. Ш.А.Амонашвили «В школу шести лет» М, 1987 г.
6. «Бетме - бет» гезити, Б., сентябрь, 2009-ж
7. Т.Э.Умегов «Игра в системе народной педагогики» Б., 1998.

Рецензент: д. пед. н. Чоров М.Ж.
